

1. CZEŚNY (76) ai

cześny (23), **czestny** (2), **czesny** (1), **cześni a. czesni** (1), *czesny a. zesny* (42), *czesny a. zesny a. cześni a. zesni* (7); *czesny ForCnR, MurzHist, GroicPorz, BibRadz, HistRzym, RejPos, BiałKat* (5), *KuczbKat* (2), *KarnNap, ArtKanc* (6), *LatHar*; *zesny KromRozm III*; *czesny : zestny PowodPr* (2 : 2); *cześni a. zesni SeklKat. -ny* (68), *-ni* (1), *-ny a. -ni* (7); *-ny : -ni SeklKat* (5 : 1).

e jasne.

sg m N *czesny* (2). ◇ *G* *czesnego* (5); *-ego* (2), *-(e)go* (3). ◇ *A* *czesnego* (1), *czesny* (1). ◇ *L* *czesnym* (2). ◇ *f N* *czesna* (1). ◇ *G a. D* *czesn(e)j* (1). ◇ *A* *czesna* (1). ◇ *I* *czesna* (2). ◇ *L* *czesn(e)j* (5). ◇ *n N* *czesne* (6); *-e* (1), *-(e)* (5). ◇ *G* *czesn(e)go* (7). ◇ *D* *czesn(e)mu* (1). ◇ *A* *czesn(e)* (4). ◇ *I* *czesnym* (1). ◇ *L* *czesnym* (1). ◇ *pl N subst* *czesn(e)* (1). ◇ *G* *czesnych* (11). ◇ *A subst* *czesne* (13); *-e OpecŻyw* (2), *-e* (1) *OpecŻywPrzedm, -(e)* (10). ◇ *I f* *czesnymi* (1). ◇ *L* *czesnych* (9).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w.

1. *Przejsciowy, doczesny, ziemski, przemijający; momentarius, saecularis, temporalis, temporarius Cn* (73) : Pomaga też na zimnicze czo łie tedy owedy przydawa. Y na ine czełne niemoczy. *FalZioł* IV 19d; Wierzę też po tei łmierci czełnei/ zalię ciała zmartwych wftanie. *SeklWyzn* b2, e3v; Dwoiaką zaplatą placy pan Bog tym ktorzy niezabyaią/ ale ożywiaią bliznego łwego czełną/ y dułfną *SeklKat* K, Rv; *RejKup* f3v, g3v; *MurzHist* Rv; *DiarDop* 108; Caduca et incerta sunt bona fortunae, Czełne ymienie. Dobrá a Máýetności nałze/ łą yákoby łetnia róła/ Niepewne. *Mącz* 29a; ábyś nie rozumiał/ żeby tho tám chwalenie było pocźciwość czełna a nie Bołka. *SarnUzn* C7, C7; *RejPos* A4v; *BiałKat* 53v; Trzečia przyczyná/ by nierozumiano ze łie ludzie krzczą dla czełnych pożytkow. *KuczbKat* 140 marg; *KarnNap* F4v; *ArtKanc* 015; w práwey zgodzie á vñości Krześciáńkiey/ przeciwko Poháńcom woiowali/ nie o czełne pożytki/ ále o chwałę Bożą *PowodPr* 14; Przełoženi Krześciáńcy: ktorzy dogadzaiąc czełtnemu pánowaniu łwemu/ Sekt rozlicznych dopułzczaią *PowodPr* 40, 14, 40.

W przeciwstawieniach: »czesny... nieśmiertelny« (1): ale s tego żywota czełne^{go}/ przewiedzie go ku żywotu nieśmiertelnemu. *ForCnR* E3.

»czesny... wieczny, wiecznie« (12 : 1): łlugę mi dáno za pana [!] [...] za łyna mégo/ łyna rybitwowego/ czełnego za wiecznego. *OpecŻyw* 148, 56; *SeklKat* D4v, R3; Ale nedzne nałfe Cziało Tak nas było rozbuyało łż przetoz łwey czełney woley Dofyc mi Wieczney niewoley *RejKup* cc7; to złoczyńcy bywa zdrowiey/ gdy przes to czełne karanie/ wiecznego vchodzi. *GroicPorz* d; Obietnice ty doczełnych rzeczy/ łą iako znáki rzeczy niebiełkich wiecznych/ [...] choćiażby iem też pod čás tych czełnych nie dołtało. *BibRadz* I 73c marg; *SarnUzn* F5; *RejPos* 281; Święte łákomłtwo iest to dziwne zyele/ Dla kęs czełnego tráci wiecznie wiele. *RejZwierc* 222v; *ArtKanc* K2v, K19; *LatHar* 6.

W charakterystycznych połączeniach: *czesny(-a, -e) chwalenie, imienie* (3), *karanie* (2), *kochanie, narodzenie, niemoc, panowanie* (2), *pocźciwość, pożytek* (4), *pożywienie, przekłęciwo, radość, smutek, sprawa, swoboda, śmierć* (5), *uniżenie, wola, zatracenie, zło, żałość.*

Wyrażenia: »czesne dobro« [*szyk* 4 : 3] (7): *WróbŻołt* E2v, kk8v; *SeklKat* Lv; zwyedzyeni od czártá/ álbo dla zesnego dobrá/ Albo dla przeciwności/ według yego łye nye łprawuyą/ áni owoc dawáyą. *KromRozm III* C8; Corporalia bona, Cielełne albo cełne dobrá. *Mącz* 66b; *HistRzym* [118]; *HistLan* B4v.

»rzecz cześna« [szyk 14 : 11] (25): Iż wśytcy ktorzy rzeczy cześne opuśczią dla ijmienia mégo/ fkorotz więcey wezmą/ a nad to/ żywot wiekuiſty otrzymią. *OpecŻyw* 56, 56; *OpecŻywPrzedm* C3; *BielŻyw nlb* 4; W thym Pieniu prorok vczy nas iże w łamym panie bodze mamy dufać/ á nie w ktorey rzeczy cześney *WróbŻolt* qq4v, B7v [2 r.], G3, K7v, pp8; Takowym pan Bog dawa błogoflawieństwo na duſfy y naczełnych rzeczach. *SeklKat* G4; Niezamierzac mu czału/ any miełcza/ gdi go oczo proſſym/ ale łpuśczac na wołą iego/ á zwłafcza gdi go proſzym orzeczy cześnie *SeklKat* N4v, D4v, E, G3v, L3v, L4v, S2v, S3; *KrowObr* 186v; *BibRadz* I 73c marg; *HistRzym* 40v, 71v; *KuczbKat* 405 marg; *LatHar* 6.

»żywot cześny« [szyk 5 : 2] (7): *ForCnR* E3; a ták káždy iuz przeſtąpi z żywotá cześnego do żywotá wiecznego. *RejPos* 281v; *BiałKat* 53v, 221, 363v; zá then cześny żywot wieczny odźierzimy *ArtKanc* K19, S3v.

Szeregi: »duszny i cześny« (1): gdyż iáwnie ieft przeciw Bogu y pierwſzemu przykazaniu iego/ ktore pod duſznym y cześnym zátráceniem/ broni Bogow cudzych wſzelkiego obcego *PowodPr* 39.

»cześny i (niż) wieczny« [szyk 6 : 1] (7): Abowiem tacy więcej lie boią łtracic dobra cześnego niz wiecznego *WróbŻolt* E2v; O iego narodzeniu wiecznym z boga otcza/ y cześnym z panny czyłſtey. *WróbŻolt* 109; Z oycá náłzého piérwłzého łádámá/ którego pracą/ boleśczią [!]/ łprochniáłołcią ſmierć na ołtátek cześną j wieczną łkárác był raczył zá grzech *BiałKat* 168v, 53v; *ArtKanc* I5v, M2, M15. [*Ponadto w innych połączeniach strukturalnych* 12 r.].

2. *Odbywający się we właściwym czasie; maturus, opportunus, tempestivus* *Mącz* (3) : *Maturus partus*, Cześne porodzenie. *Mącz* 211c; *Oportunus*, Cześny/ Wczełny/ Tráfny/ Potemny/ Słufzny. *Mącz* 266b; *Tempestivus*, Cześny/ prawocześny. *Mącz* 443d.

Synonimy: 2. *potemny, słuszny, trafny, wczesny*.

Cf DOCZESNY, JEDNOCZESNY, NIECZESNY, PRAWOCZESNY